

Kull Deni Hudu B'Gid

WARA nofs in-nhar ta' gurnata kerha ta' Frar. Is-sema mgħajjeb, l-arja mċajpra, is-shab lewn il-kubrit. Kull fejn thares dwejjaq u tigrif u herba; imkien xaqq dawl, imkien fewġa ta' faraġ; taqtigh il-qalb u biża' kienu jaħkmu fuq in-nies, kul fejn wiehed idawwar għajnejh ma kienx jilmaħ hlief dwejjaq u swied il-qalb: it-tfal hiemda, l-irġiel hosbiena, in-nisa mbikkma. Malta kienet maħkuma minn niket kbir u qlub il-Maltin kienu donnhom iddak kru mill-hemm li kien isatan fuq din il-Gzira.

Fil-Gnien tal-Mall iltaqgħu bla hsieb żewġ zġhażagħ li għalkemm donnhom ma xtaqux jaraw lil xulxin, mil-lehha li feġġet f'għajnejhom u mill-fawra li telgħet għal wiċċhom, wiehed sata' jaħseb li qlubhom ma kenux jistmelu lil xulxin. Għall-ewwel bħal infixlu u baqgħu bejn haltejn jekk jeqfux ikellmu 'l xulxin jew jekk iselmu x biss u jibqgħu sejrin, iżda mbaġħad iż-żagħżuġ donnu rebaħ lili nnifsu, bexxaq fomm u fi tbissima helwa, resaq fuq it-tfajla u qalilha bi hlieqa:

"Hawn x'qiegħda tagħmel waħdek? Qiegħda tghodd il-weraq li fihom ix-xtieli?"

It-tfajla bħal infixlet u ma għarfetx twieġeb; hu reġa' qal:

"Aħjar ma titbiegħedx mix-xelter, Ineż! Il-lum dawn il-egħfired ta' l-ajru ġejjin u sejrin!"

Ineż qrat f'għajnejn iż-żagħżuġ il-ħrara li biha qalbu kienet tħabbat għaliha u wegħbitu:

"Thajjart noħroġ nagħmel passejn wara l-ikel, Bert. Kemm iddum imkenna fix-xelter?"

Bertu deher imħasseb, imbaġħad staqsa:—

"X'fettillek ħriġt waħdek?"

Ineż dehret imħawda għal din il-mistoqsija u biex tbiddel il-kliem staqsietu:—

"Int fejn sejjer, Bert?"

"Sejjer l-Isptar għax fl-erbgħa nidħol għassa."

"Daż-żmien għandkom x'taġħmlu intom it-tobba".

"Mhux għalhekk studjajna!" U ma' l-aħħar kelma t-tifkira ta' l-imġhoddi donnha dallmet għin iż-żagħżuġ, għax meta kien

ghadu Student hu u Ineż kienu miġbudin b'imhabba l-aktar safja u qlubhom kienu jhabbtu għal xulxin bi hlewwa li ma bħalha; iżda mbagħad, htija ta' xi bluha taż-żgħuzija u bla ma jafu sewwa għa'ieq, bħal intrefgħu minn xulxin, tbiegħdu u nfridu wieħed mill-oħra. iżda kull meta jiltaqgħu fit-triq, għajnejhom kienu jharsu b'leħha ta' hena u qlubhom kienu jferfru bi tqanqila ta' farag.

“Halli niġi nwassiek passejn”, qal Robert lil Ineż, iżda din donnha riedet teħles minnu u bdiet tlaqlaq li kien sarlu l-ħin u li hi ma kienet sejra mkien; iż-żagħżuġ malajr fehem u biex jinbixha qa'ilha:—

“Forsi għandek tiltaqa' ma' xi hadd hawn, hux?”

Ineż qalbet għajnejha bil-ħeffa fuq it-Tabib u dehret imfant-sa bħal waħda li kienet ħadet għaliha, kienet sejra twieġeb imqit, iżda dak il-waqt inqala' Fizzjal, mar waqaf hdejn Ineż u selmilha bid-daħka f'fommu; it-tfajla ħmaret, bħal inkisret u thawdet, ħarset lejn Bertu biex donnha tfissirlu li dak il-Fizzjal kien jafha bħala ħabiba, iżda t-Tabib baqa' iebes, sellem u telaq iġħagge' lejn l-Isptar.

Il-Fizzjal qabad lil Ineż minn driegħha u t-tnejn flimkien telqu bil-lajma lejn il-Belt; hu kien fuq ruħu u ferħan, il-ħin kollu jiċċajta u iġħid xi ħlieqa, iżda hi baqgħet ħiemda u kiebja, ħosbiena u mismuta, kienet tidher li kellha tqanqila f'qalbha u l-aħħar tislma ta' Bertu kienet ħawditilha moħha.

Iż-żewġ żgħażaġħ daħlu l-Belt u waslu fi Triq Irjali, fejn dari wieħed kien jara nies għaddej'in daħkana u ferrieħa, ħwienet mimlijin kollha ħajja u bejgħ, karrozzi u karrozzini jiġru u jitawtu, orkestri fil-kafejiet u baned fil-pjazza u kant fil-ħwienet, issa htija tal-gwerra kien waqa' swied il-qalb li, bħal star iswed, għatta l-Belt kollha. Ineż u l-Fizzjal ikkonfondew fejn imorru, imbagħad hu qal:—

“Tridx nidhlu ngħaddu sagħtejn fil-talkie?”

It-tfajla ma kellha ħajra ta' xejn, iżda billi ma kienx hemm ħaġ'oħra x'tiġbidha, ma qa'etx le u daħlu.

* * *

Nofs siegħa wara daqqet is-sirena biex tħabbar ħbit mill-ajru; kull min kien fit-talkie ħass bħal tqanqila f'demmu u beda jaħseb jekk johroġx għall-kenn, imbagħad daħal tifel iwissi li fuq il-Palazz kienet telgħet il-bandiera ħamra, sinjal li kienu

dehlin il-bombers tal-ghadu. Hafna nies qamu u hargu biex idabbru rashom, ohrajn baqghu jtnikkru sakemm jibda l-isparar. Inez xtaqet li kienet ma' niesha taht il-blat, izda billi l-Fizzjal ma kienx jixraq li juri ruhu bezghan, baqghu fejn kienu, għalkemm qishom fuq ix-xwiek u b'widnejhom miftuhin għall-ħsejjes ta' l-ajruplan. F'daqqa waħda beda l-isparar u t-tijatru beda jirbombja bit-tfaqqigh tal-balal; hafna nies hargu jigru, ohrajn resqu thaxknu mal-koxox ta'-pilastru; Inez ħarset lejn il-Fizzjal li kien magħha, izda dan kellu ħsiebu band'ohra.

Minnufih instama' tisfir niezel mill-ajru, tisfir li jidhol fil-qalb u jkessaħ id-demem; in-nies twerwru, riedu jaħarbu, xtaqu jgħajtu bil-biża', izda qabdithom hedla li bikkmithom u sammrettilhom riglejhom ma' l-art, imbagħad instemgħet tfaqqigħa tal-waħx u minnufih inhasset theżżiża li qanqlet it-tijatru, refegħtu, xejritu minn naħa għal ohra qisu kaxxa tas-sulfarini u dak il-waqt beda jiggarraf.

Kien hemm dehra ta' qirda u ta' herba li ma tistax tinkiteb, f'tebqa ta' għajn instemgħu ħsejjes u tigrif u twerziq li jidhol fil-qalb. Ġebel u ħaġar u travi tal-ħadid bdew jaqgħu u jinqabu u jaħbtu ma' xulxin b'tisbit kbir u jinkisru u jħarbtu kull ma jigi taħthom; qam shab ta' għabra u trab li ħonoq lil kul min kien hemm u għatta kullimkien f'daħna kbira. In-nies donnhom tbellhu, kull min baqa' fuq saqajh telaq jigri bla ma jaf fejn sejjer; min jibki, min jokrob bl-uġigħ, min isejjaħ lil shabu; fil-pjazza quddiem il-Biblijoteka kien hemm daqqa ta' għajn li tkexkex, it-tarf tal-loġoġ, it-tijatru ta' quddiemhom, il-Kazin Malti, il-kantuniera tal-Palazz kienu ntlawtu mill-bombi tal-ghadu u kienu mgħottijin bi shaba ta' trabijiet u dħaħen li minn ġewwa fihom kien ħiereg krib li jaqsam il-qlub, fil-pjazza, fejn kienet waqgħet bomba mil-kbar quddiem l-istatwa tar-Regina, kienu mixhutin 'l hawn u 'l hinn għadd kbir ta' nies min jitkagħweg ma' l-art, min jokrob bl-uġigħ, min mitluq għal mejjet, u l-qiegħa ta' l-art kienet imgħottija b'laqx ta' azzar u ħadid, ħaġar, għowwied, żgieg imfarrak, siggijiet u mwejjed imkissrin; kien hemm għadajjar ta' dmija u b'ejjeċ ta' iġsma mxerrdin 'l hawn u 'l hinn kif ukoll tbajja' ta' demm imcappsin mal-hitan hekk li jgħibu reqqet ir-ruħ lil min jarahom.

Dak il-misraħ donnu tgħatta minn kefen il-mewt, kien hemm bħal sens ta' tkexkixa u ta' biża' li jwerwer; hemm

f'dik il-wesgħa kienet taħkem il-herba u jsaltan il-waħx, hemm kienu jinbassu l-kruha u l-qilla tal-gwerra.

F'radda ta' salib waslu dawk li jagħtu l-ewwel għajnuna, u Tobba u Qassisin u suldati u għadd kbir ta' nies, kulhadd medd idejh bi hrara kbira, kulhadd ta l-għajnuna tiegħu bil-qalb kollha. Is-suldati bdew iqallbu l-ħaġar, iwarrbu ċ-ċnagen, iħaffru bil-bqaqen u jillewaw biex jehilsu n-nies mirduma. It-Tobba minnufih bdew idewwu l-midrubin u jikkonfortawhom mill-aħjar li jistgħu. Il-Patrijiet resqu fuq dawk li kienu qrib il-mewt biex isabbruhom u jfarrgħuhom bil-kelma t'Alla. F'qasir żmien il-qiegħa ta' dak il-misrah imtliet bil-midrubin u bil-mejtin, imqegħdin wieħed hdejn l-iehor fuq li 'stretcher' biex jittieħdu l-isptar malli jaslul-ambulanz. Ku' min kellu qalb jew sengħa biex idewwi, medd idejh bil-ħniena u bil-ħerqa kollha; hemm kienet tidher kemm hija sabiħa l-ħniena u r-rabta mqaddsa li tgħaqqad il-bnedmin flimkien bħal aħwa u f'dik il-herba ta' qilla fegġet il-mogħdrija ħanina mnissla minn qlub insara.

Wara ftit tal-ħin instemgħu jċemplu l-qniepen ta' l-ambulanz li dahlu jigrul-Belt biex jigrul-midrubin u jehduhom fl-Isptar, magħhom waslu Tobba u Infermieri biex jagħtu l-għajnuna tagħhom sakemm il-midrubin jaslul-Isptar.

It-Tabib Robertu niżel jigrul-mill-ambulanza. Dak il-waqt kienu qegħdin joħorġu l-midrubin mit-talkie: irġiel u nisa mimmilijin dmija, imkagħbrin, imbenglin, bi hwejjigħom imqattgħin, b'laħambhom imċarrat, min jofroq, min jtkaxkar, min merfugħ fuq l-idejn u min mitluf minn sessih; xi wħud kienu jolfqu, oħrajn igħajtu b'uġigħ għajat li jkser il-qlub u kien hemm min hu mixħut għal mejjet qisha ruħu ħarġet.

Robert kellu faxxa safra fuq driegħu biex jingħaraf li kien Tabib, xi hadd ġibdu minn idu u qallu:—

“Tabib x'jidhirlek minn din it-tfajla? Għadna kemm qlajnieha minn taħt ir-radam.”

It-Tabib dar biex jara l-midruba, iżda malli xehet għajnejh fuqha, baqa' donnu mhaddel, għajnejh tberrqu, wiċċu sfar, xofftejh jirtogħdu, ilsienu tqal u bilkemm felah ilissen il-kelmiet, “Ineż! Ineż!”

Ineż kienet mitlufa minn sessiha, iżda dak il-lehen donnu gagħalha tistejjer, bexxqet għajnejha u ħarset lejn Bertu b'ħar-

sa li f'hin wiehed kienet tfisser l-uġiġ tal-ġisem u n-niket tal-qalb li kienet tħoss.

Ineż kienet f'sura li ġġib hastra : kellha xagħharha mħabbell u mgħaqqad bid-demm, wiċċha mibrux u mbengel, hwejjigħa mċarrtin u mkagħbrin, il-ġilda ta' ġisimha kienet bajda daqs is-silġ u kellha roġħda fuqha li ma setgħet iżżomm b'xejn, spallitha tal-lemin kienet mitluqa, għerja, imghaffġa u mċarrta b'ferita kerha li minnha kien hierēg gelgul ta' dmija li hašlilha driegħha l-lemin kollu.

Robertu qal lil dawk li kienu jerfġħu lil Ineż biex jeħduha fl-ambuanza li għabbiet hafna midrubin ohra u telqet b'ġirja lejn l-Isptar.

* * *

Għaddew xahrejn u Ineż kienet għadha u-Isptar, imma ma kellhiex għaġla biex toħroġ; f'dawk ix-xahrejn li damet hemm tikkura spallitha li kienet tgħaffġitilha b'haġra kbira, it-tfajja tgħallmet x'isarraf Robertu u għarfet il-ħrara ta' qalbu; dak it-Tabib zaġħzugh u mimli heġġa, taħt bixra ta' mqit kellu tħabbat qalb mixgħula bl-imħabba u mzejna b'kull irġulija, kien tifel għaqli u qatt ma halla l-frugħa u l-bluhat jaġħmlu bih, qalbu kienet ilha tħabbat għal Ineż minn meta kien għadu daqsxejn ta' tifel student, imma billi kien ta' ftit kliem minn qaddisu u ma kienx jinqala' biex juri ġibdietu, dik it-tfajja għalkemm kellha hsiebha fih, halliet iż-zeġħil ta' ġuvintur ohra jaġħmel biha u forsi biex tinbex lil Robertu, ma kenitx tbarri l-ħbubija tagħhom; imbagħad iltaqgħet ma' wiehed Fizzjal u għalkemm kienet tkellmu, hija baqgħet bierda għall-kumplimenti tiegħu, għax qalbha dejjem baqgħet marbuta ma' Robert. Dan iż-zaġħzugh, ma' tul dawk ix-xahrejn li Ineż damet l-Isptar sar jaf li dik it-tfajja, għalkemm kellmet lil haddieħor, imħabbitha kienet refgħetha għalih, u qalbha kienet safja minn kull tebgħa.

Ineż u Robertu hašsew imħabbithom toktor u tiżdied u qlubhom jixegħlu bin-nar tal-ġħozza. Kull deni ħudu b'ēid, iġħid il-qawl: id-disgrazzja ta' Ineż swiet biex hija u Robert fehmu li huma kienu maħluqin għal xulxin u taw il-kelma li qatt ma jinfindu.